

Hoofdstuk 1

“Lawaai zegt u?” Haar stem klonk onverwacht hard en zelfs een tikkeltje ordinair, vond ik. Het vrolijke geroezemoes in de zaal verstomde. “U zegt lawaai?” hernam ze. “U bedoelt herrie? Lärm, dat is toch wat ik heb verstaan?” Haar stem sloeg over toen ze - zo goed en zo kwaad als dat ging - het Duitse woord voor lawaai herhaalde, dat zojuist door mij, die tegenover haar stond, was uitgesproken. Haar eerste hofdame stond op het punt om bij te springen, want terwijl ze het voor haar vreemde woord uitsprak wankelde ze, waardoor het voor een ogenblik leek alsof ze van verontwaardiging om zou vallen. Ik vond het buitengewoon komisch en bij ieder ander zou het een hoop gelach teweeg hebben gebracht, maar de gastvrouw van Buckingham Palace hoefde voor zo’n publieke vernedering niet te vrezen.

“Wijlen mijn man, de Prins, vond het helemaal geen lawaai. Hij vond het mooi, heel mooi zelfs,” ging ze op volle sterkte verder. Een volume dat vreemd genoeg heel goed bij haar gedrongen gestalte paste.

“En hij was muzikaal, net als u en hij kwam notabene uit Duitsland, ook net als u.”

Nu pas merkte ze dat alles om haar heen door haar plotselinge uitbarsting tot zwijgen was gebracht. Ook de twee musicerende Schotten waren gestopt. Dit tot grote ergernis van de Koningin. Maar ik vond het heel prettig. Want ik had me daarnet luidkeels - vanwege de schrik en ook om me enigszins verstaanbaar te maken - afgevraagd wat dat voor Lärm was achter in de zaal, toen die twee op verzoek van Hare Majesteit als intermezzo tijdens de pauze waren gaan spelen. Het enige geluid dat nu nog hoorbaar was, was het zielig aandoende gepiep en gebrom van twee leeglopende doedelzakken. Maar ook daar kwam gelukkig een eind aan.

De vorstin maakte gebruik van de doodse stilte om zich te herstellen en de haar passende houding aan te nemen. Toen ze daarmee klaar was, maakte ze langzaam een volle draai, zodat iedereen van haar boosheid getuige kon zijn. Daarna keek ze me weer in-

dringend aan, in de hoop dat ik zou inbinden, maar ik was niet onder de indruk. Toen ze dat merkte, liet ze haar boosheid wijken voor - dat moet gezegd - goed gespeelde waardigheid.

“Leefde hij nog maar, mijn geliefde Albert,” zei ze gekweld, “dan had hij u naar behoren van repliek kunnen dienen.”

Ze pauzeerde een moment.

“In die taal van u. Dat vind ik nou Lärm!”

Dat klonk als een belediging en ik kon ook aan haar verwrongen gezichtsuitdrukking zien dat het ook zo bedoeld was. Ze hoopte stellig op een boze reactie van mij, wat haar het recht zou geven andermaal tegen mij uit te varen. Alsof zij zich ooit om de vraag of ze dat recht had zou bekommeren!

Maar ik bleef zwijgen, terwijl ik mezelf nog wat groter maakte en ondertussen zocht naar een manier om mijn onbewogenheid nog wat duidelijker te tonen. Dus keek ik voor een moment naar mijn handen en bestudeerde ze alsof ik me ervan wilde overtuigen dat ze er allebei nog waren. Terwijl ik ze daarna tergend traag liet zakken, ging mijn blik langzaam over naar de vorstin. Ik nam haar van onder tot boven aandachtig in me op: haar kleding, een eenvoudige zwarte robe en een witte sluier. Ik vond dat ze er afschuwelijk uitzag en dat moet te zien zijn geweest, want een opkomend geroezemoes begon de zaal te vullen. Ik had kennelijk de ergernis van al haar gasten opgewekt. Niet vreemd natuurlijk, in een land waar zelfverzekerd gedrag van een buitenlander, een vrouw nog wel en dan ook nog eens een Duitse, als onbeschaamdheid werd gezien. En zeker in een gezelschap als dit.

Ik liet het over me heen komen en wierp intussen een verlangen-de blik naar mijn vleugel die, net als de twee dames met wie ik hier musiceerde, in de verste hoek van de zaal klaarstond voor het tweede deel van het concert. Kon ik alweer beginnen? vroeg ik me ongeduldig geworden af. Of kwamen er nog meer reprimandes? De hofetiquette, waar ik maar al te goed van op de hoogte was, schreef voor dat we moesten wachten totdat we daartoe werden uitgenodigd. En het kwam niet zelden voor dat we heel lang moesten wachten. Een concert had voor deze mensen een heel andere betekenis dan voor mij. Voor hen was dit een moment van ont-

moeting, van het leggen en onderhouden van sociale contacten. Dit was hun eigenlijke werkterrein: de concertzalen, de galeries, waar onderhandeld werd en beslissingen werden genomen, waartoe men op de plek waar dat eigenlijk diende te gebeuren niet kon of wilde komen. Of waarin intriges werden begonnen, uitgebreid of beëindigd. Ik wist al heel lang dat dat zo was. Waarom ergerde het me dit keer dan meer dan anders? Had ik de uitnodiging om hier te komen spelen misschien moeten weigeren? Een invitatie die door Koningin Victoria aan mij persoonlijk was gericht? Nee, dat kon natuurlijk niet. Zo had mijn vader me niet opgevoed.

“Kennelijk spoort het kersverse Duitse Keizerrijk haar onderdanen aan om arrogant te zijn, zelfs op een plaats als deze,” ging Victoria ogenschijnlijk onverstoorbaar verder. Ik was er inmiddels niet meer zo zeker van, of ze dit voor mij alleen bedoelde, of dat ze de zaal op een cynische manier voor zich trachtte te winnen.

“Of misschien wel juist op een plaats als deze,” vervolgde ze. “Ik hoop voor u dat uw land dat niet een keer duur komt te staan. Maar enfin, ik moet toegeven dat ik er ook begrip voor heb.”

En toen vervolgde ze, wederom met haar stereotype gejeremiëer over ‘wijlen haar man’ en ‘leefde hij nog maar, mijn geliefde Albert’, waar iedereen, ook haar ferventste aanhangers zich grenzeloos aan ergerde: “Wijlen mijn man, de Prins, heeft altijd gewenst dat Duitsland ooit één zou worden. Leefde hij nog maar, mijn geliefde Albert, dan zou ik beter begrijpen wat ik eigenlijk van uw land en van uw Kaiser zou moeten denken.”

Ze leek nog meer te willen zeggen, maar ze hield zich in, alsof ze zich ineens weer bewust werd van de eigenlijke bedoeling van dit samenzijn. Haar gezicht ontspande, hetgeen door de aanwezigen gezien werd als een teken om weer vrij te kunnen gaan ademen. Tegen mij zei ze: “Gaat u maar verder, Mrs. Schumann, met uw mooie pianospel,” en daar bleef het bij. Meteen draaide ze zich van mij af en liep ze met haar gevolg terug naar haar plaats in het midden van de voorste rij. En als makke schapen volgde de rest haar voorbeeld, de meesten zwijgend en gelaten, slechts een handjevol naar elkaar gebarend en veelzeggende gezichten trekkend. Zo onopvallend mogelijk natuurlijk.

Pas toen iedereen zijn plaats had gevonden en zat, vond ik 't zelf ook tijd worden om in beweging te komen. Ik liep gedecideerd om de rijen stoelen heen naar voren en maakte voor de tweede keer deze middag een buiging voor mijn publiek. Datzelfde, maar met meer overtuiging en nederigheid, deed een van de twee dames, de violiste, mevrouw Neruda, met wie ik samen het tweede deel van het concert zou openen.

We liepen beiden naar de vleugel. Mevrouw Neruda aarzelend, omdat het publiek nauwelijks geklapt had bij onze reverence. Dat was ze niet gewend. Voor mij was het geen verrassing, want ik had ondanks mijn buiging gezien dat de meesten steels naar hun vorstin hadden gekeken, om bij haar af te kijken wat ze moesten doen. Na de scène van daarnet lag het protocol voor hun gevoel waarschijnlijk wat overhoop. Nadat ze was gaan zitten, had Koningin Victoria geen enkele beweging meer gemaakt en haar ogen terstond gesloten. Dat laatste deed weliswaar niemand - daarvoor waren de edelen veel te nieuwsgierig van aard - maar als de Koningin niet applaudisseerde, kon de rest dat toch moeilijk wel gaan doen. Het bleef dus akelig stil.

Ik ging zoals gewoonlijk rustig op mijn stoel zitten, nadat ik mijn rok onder mijn benen had glad gestreken. Toen keek ik naar de muziek. Ik schrok. En niet zo'n klein beetje ook. Wat was dat voor muziek? Ik begon ineens verwoed van voor naar achter en weer terug door het boek voor me te bladeren, om te kijken of ik het goed had gezien. En dat had ik, erg genoeg. Voor mijn neus stond Beethovens Kreuzersonate! Ik begreep er niets van. Dit stond helemaal niet op het programma. Ik gesticuleerde paniekerig naar de violiste: Of zij ook die sonate voor haar neus had staan. Maar ik kon doen wat ik wil, ze begreep me niet. Het leek zelfs wel of ze me niet eens zag. In plaats van aandacht aan mij te besteden begon ze te spelen. In haar eentje. Ik herkende het natuurlijk meteen. Mevrouw Neruda speelde de Kreuzersonate alsof dat zo met me was afgesproken. Hadden we dat? Dat zou ik dan toch geweten hebben? Dat we dit zouden gaan spelen. En dan zou ik dat toch ook meteen hebben geweigerd? Dat weet ik zeker!

“Dit heb ik nog nooit gespeeld,” hoorde ik mezelf tegen het pu-

blik zeggen. Het klonk zachtjes, een stem vol angst en onzekerheid. Geenszins een stem die men van mij verwachtte, de vrouw die zich daarnet de woede van Hare Majesteit op de hals had gehaald en die vervolgens standvastig had getrotseerd.

“Mamà wel, heel goed zelfs,” ging ik nog wat bedeesder verder.

“Maar ze heeft altijd tegen mij gezegd dat ik dit stuk maar beter links kon laten liggen, omdat het veel te moeilijk voor mij is.”

Ik stond op en keek met verwachtingsvolle ogen de zaal in. Zou men mij begrijpen? En vergeven? Mijn blik bleef tenslotte rusten op de vorstin die kennelijk uit haar concentratie was gehaald - maar dat kon ook de slaap zijn die ik verstoorde - en mij aanvankelijk geërgerd, maar al snel met duidelijk leedvermaak aankeek.

“Heeft ú dit boek op de vleugel neergezet?” vroeg ik haar. Het klonk nog steeds bescheiden. Toen ze niet reageerde en maar bleef glimlachen, voelde ik me ineens kwaad worden en plotseling schreeuwde ik als een kind dat eindeloos getreiterd is: “Ú heeft dit op de vleugel neergezet, ik zie het, ik zie het. Uw gezicht verradt u!”

Intussen ging mevrouw Neruda gewoon door met het spelen van de eerste paar maten. Het klonk prachtig en even werkte het als een bezwering. Zelfs ik werd er even door van mijn stuk gebracht. Maar dat duurde slechts kort. Ik haalde diep adem en begon opnieuw te schreeuwen, nu naar haar: “Stop, Wilma, stop! Ik kan dit niet, zeg ik je. Stop!”

Koningin Victoria stond nu op van haar stoel en liep met kortade passen naar me toe, met in haar kielzog de Hertogin van Cambridge. Geen van beiden zei iets. Ze keken me voor een moment bestraffend aan en begonnen me toen uit alle macht weg te trekken van de vleugel, daarbij enthousiast aangespoord door het publiek, dat de etiquette uit het oog dreigde te verliezen en massaal was gaan staan en zich niet langer onbetuigd liet. Ik verzette me hevig, totdat ik zag dat de Hertogin van Cambridge helemaal niet de Hertogin van Cambridge bleek te zijn, maar mevrouw Viardot. Mevrouw Viardot? Wat kwam die hier doen? Ze lachte, zoals gewoonlijk trouwens, en ze riep: “Kom maar meisje, ik neem het wel van je over.”

Mevrouw Neruda die na mijn commando om te stoppen inderdaad maar gestopt was, begon bij deze positieve ontwikkelingen opnieuw bij het begin van haar partij. Mevrouw Viardot, die - op voorschrift van Van Beethoven - nog een paar tellen de tijd had, alvorens ze de violiste muzikaal van repliek moest dienen, wurmde zich nu in die schaarse seconden tussen mij en Koningin Victoria door en ging vlug op de pianokruk zitten, waarvan ze de hoogte vaardig aanpaste aan haar postuur. Toen begon ook zij te spelen. Maar niemand luisterde meer. Want ondertussen had het publiek een kring om ons heen gevormd. De mensen juichten en floten en begonnen weddenschappen af te sluiten. Ik kreeg ineens het idee en ook het gevoel, dat ik midden in een bokswedstrijd terecht was gekomen. In de ring. Ik begon weer te vechten, maar de strijd werd plotseling ongelijk, toen een paar mannen, soldaten leken het, zich uit de kring losmaakten en mee begonnen te doen aan de zijde van mijn tegenstandster, die ineens helemaal niet meer op Victoria leek, maar op juffrouw Hillebrand. Juffrouw Hillebrand van de kostschool. Of was het Marie? Ze grepen me met zijn drieën vast, bij mijn armen en mijn benen. "Blijf van me af, blijf van me af," gilte ik nu en ik begon als een razende om me heen te schoppen en te slaan...

"Frau Schumann, Frau Schumann, kalmeert u toch, er is niets aan de hand, kalmeert u toch. Frau Schumann, wakker worden."

Een onmiskenbaar Zwitsers accent, dat totaal uit de toon viel tussen al dat Engels. Waar kwam die stem vandaan? Wie riep dat? En waar waren al die mensen gebleven? En de muziek? Ineens hoorde ik alleen nog maar mijn eigen geschreeuw. Ik ging nog een tijdje door met schoppen en slaan, ondanks dat er niemand meer aan mijn lijf stond te trekken en te sleuren. Toen voelde ik dat er iets zwaars van me afgleed en dat ik het plotseling koud kreeg. Ik sloeg mijn ogen open. Ik probeerde me te herinneren waar ik was. Dat leek minutenlang te duren. Iemand had wat tegen me gezegd. Was dat de zuster? Ik trachtte haar gezicht te zien dat zich, getut op de richting vanwaar de stem kwam, ergens vlak boven mij moest bevinden. Maar het veel te witte licht van de plafondlampen

scheen recht in mijn gezicht, waardoor ik niets kon onderscheiden. “U heeft gedroomd Frau Schumann, alweer. Was het erg?” En toen ik geen antwoord gaf: “Ik ben bij u, u hoeft nergens bang meer voor te zijn.”

De gestalte die dat zei, haalde iets tevoorschijn. Ik zag iets hagelwits. Toen voelde ik het. Het was een handdoek, die zachtjes op mijn voorhoofd werd gelegd en die daar wat koelte bracht. Het was inderdaad een zuster die dat deed, zag ik nu. Maar herkennen deed ik haar niet. Mamà zat nog in de weg. Een nieuw soort nachtmerrie waarin ik simpelweg in haar huid kroop, totdat iedereen in de gaten kreeg dat ik helemaal die beroemde Clara Schumann niet was en op een pijnlijke manier tegen de lamp liep. Afschuwelijk! Ik begon plotseling te klappertanden en ging wanhopig met mijn handen op zoek naar mijn dekens. Maar ik vond ze niet. Waar waren die gebleven?

“Ach, Frau Schumann, wat hebt u gedaan?” hoorde ik de zuster zeggen. “Wacht, ik zal u eens warm toedekken, dan heeft u het niet meer zo koud.” Ze liep om mijn bed heen en bukte zich. Toen ze weer overeind kwam, zag ik dat ze mijn dekens in haar arm had. Ze begon me toe te dekken. En terwijl ze met haar karwei bezig was, zei ze heel voorzichtig, alsof ze bang was dat ik weer opnieuw zou gaan schoppen en slaan: “Trouwens, uw achterneef is er. Stipt als altijd. Net een trouwe hond, zo aandoenlijk. Het komt dit keer misschien wel niet zo goed uit, maar die afwisseling is wel goed voor u. Bovendien, hij komt van zo ver, we kunnen het hem toch niet aandoen dat hij voor niks is gekomen, vindt u ook niet?” De zuster pauzeerde even. Verwachtte ze antwoord van mij? Een of andere reactie? Toen ik niks zei, vervolgde ze, nog steeds op haar hoede: “Zal ik hem zo dadelijk binnenlaten als u wat bent opgeknappt en uw thee hebt opgedronken die ik hier voor u heb neergezet?”

Ik zag dat ze op het nachtkastje wees. Ze wilde weglopen, maar ze wachtte even tot ik mijn hoofd wat opzij had gedraaid en ze er zeker van kon zijn dat ik het kopje had zien staan.

Nog maar nauwelijks beseffend waar ik was en dat het de dag-zuster moest zijn geweest, die iets op mijn voorhoofd had gelegd

en tegen mij sprak over dromen en een kopje thee, doemde er bij mij alweer een volgend spookbeeld op. Achterneef? Stipt als altijd? Als altijd! Dat was kennelijk al vaker gebeurd en ergens, ver weg in mijn hoofd, herinnerde ik me dat ook. Maar daar bleef het steeds bij. In dit geval kwam ik nooit een stap verder bij het doorzoeken van mijn geheugen. Er zat voortdurend iets voor. Toch wist ik dat het belangrijk was om in mijn geheugen te blijven wroeten. Waarom eigenlijk?

Ik schrok op van gestommel rond mijn bed. De zuster was er alweer.

“Ik zie dat u klaar bent om hem te ontvangen. Ja toch? Zal ik hem binnenlaten?” vroeg ze, net iets te goed geluimd. Toen vermanend: “Maar eerst moet u uw thee opdrinken, hoor. Anders droogt u veel te veel uit, Frau Schumann.” Maar ik deed iets anders dan mijn thee opdrinken. Ik had geen idee waarom, maar iets wat de zuster had gezegd maakte me klaarwakker en helder. Voordat ze er erg in had, zat ik rechtop in mijn bed, terwijl ik in een oogwenk mijn lange haren in een slordige knot bij elkaar bond. Toen schudde ik met kleine felle rukjes mijn hoofd om mijn woorden die volgden kracht bij te zetten: “Nee, nee, duizendmaal nee. Erich mag dit keer niet komen. Nooit meer. Het is ondenkbaar dat ik hem zou willen zien.”

Ik wenkte driftig naar de zuster. Ze stond veel te ver weg naar mijn zin. Ik wilde dat ze alles kon verstaan.

“U moet me helpen zuster. Dit keer moet u me helpen. Luister, ik wil hem niet meer zien. Vandaag niet, morgen niet, op geen enkel moment. Het is niet goed voor mij, die bezoeken van hem. Hij is doortrapt en slecht. Stuurt u hem alstublieft weg. Bovendien, hij is helemaal geen familie van mij. Hij wil het zijn ja, dat is gewoon een obsessie voor hem, maar hij is het niet. Dat weet ik heel zeker. En hij weet dat ik het weet.”

Ik wees plotseling venijnig naar de zuster en mijn hand kwam zo dichtbij haar in de buurt, dat mijn wijsvinger bijna haar linkeroog raakte en ze van schrik terugdeinsde. Toen zei ik ijzig: “En u weet het ook, want ik heb u dit al heel vaak gezegd. En gevraagd waar mijn papieren zijn waarin u alles kunt lezen en al mijn andere

spullen, die u me steeds weigert te brengen als ik er naar vraag. Waarom doet u dat? Waarom gelooft u me eigenlijk niet?"

En toen op een smekende toon, omdat ik haar hulp immers nodig had: "Zou u me dit keer willen helpen?"

Ik hijgde, met lange halen en met veel geluid ook. Het leek wel of ik het op mijn longen had! Het beetje energie dat ik nog had, was op. Maar daarnet, waardoor weet ik niet, was het ineens tot mij doorgedrongen dat ik dit bezoek pertinent niet wilde. Ook nooit gewild had. En dat moest en zou ik zeggen, hoeveel moeite me dat ook kostte. Zou ze dit keer luisteren en doen wat ik vroeg?

"Maar Frau Schumann, het is toch lief van hem dat hij u elke keer komt opzoeken en even met u komt praten. Misschien dat hij weer een bos bloemen bij zich heeft. Wie weet is het hem dit keer wél gelukt om echte rozen te kopen, bij die bloemist in de *Herrengasse*. U houdt daar toch zo van, van die rozen uit de *Herrengasse*? En dat waar u van houdt, kan nooit slecht voor u zijn."

De zuster probeerde me gerust te stellen. Het was niet de hulp waarom ik had gevraagd en ik besepte tot mijn grote wanhoop dat ik weer verloren had! Daarvoor kwam me dit allemaal veel te bekend voor. Ik keek schichtig naar mijn nachtkastje, waar de thee stond, geduldig wachtend tussen drie fotolijstjes: de enige persoonlijke bezittingen die ik hier dichtbij me mocht hebben. De rest was opgeborgen, op een plek die ik niet kende en waar ik, ook al zou ik die weten, toch niet zou kunnen komen. Er ging een alarm af in mijn hoofd. Wat was de reden dat dit telkens zo verliep en ik Erich uiteindelijk en zonder verzet toeliet bij mijn bed?

Ik wilde het onvermijdelijke uitstellen en reageerde niet op wat de zuster had gezegd. In plaats daarvan keek ik van haar weg, naar een van de foto's. De foto waar ik op stond. Nog niet eens zo lang geleden gemaakt ter gelegenheid van mijn achtenzeventigste verjaardag. Zo te zien had ik me heel ontspannen gevoeld die dag, want die indruk maakte de vrouw op de foto. Alsof ze het gewend was dat er kiekjes van haar werden gemaakt.

Ik bestudeerde haar en ik wist dat ik het moest zijn, maar ik herkende mezelf niet. Ik zag een dame met golvend haar, van dat mooie soort grijs, op artistieke wijze opgebonden, hetgeen het

hoge voorhoofd met succes de kans bood opvallend te zijn. Daaronder een gaaf en regelmatig gevormd gezicht, ogen waarin droefheid overheerste, maar die, samen met de scherp gevormde neus, wijsheid en intelligentie verrieden. Een mond die niet gewend leek aan nutteloos en overmatig praten, waardoor de lippen slechts een dunne streep vormden, hetgeen op verbeterheid duidde. Maar het kon voor hetzelfde geld op een teveel aan ingehouden emotie wijzen. Haar gezicht was wat naar beneden gericht, desalniettemin waren de ogen niet neergeslagen. Een persoonlijkheid.

Wat was er in godsnaam met me aan de hand, dat mij die vrouw op de foto zo vreemd voorkwam en ik van dit portret zo'n koude analyse kon maken? Als ik ernaar vroeg, bij de doktoren - volgens mij waren het er drie, een Zwitser, een Duitser en een Fransman, maar dat kon ook een Zwitser zijn die Frans sprak - of een van de zusters, kreeg ik vage antwoorden. De heldere momenten, zo'n moment als nu bijvoorbeeld, waren slechts van korte duur en vormden kleine, geïsoleerde eilandjes in een totaal onbekende en grote oceaan vol dromen en vreemde gedachten. Wat was er in godsnaam met me aan de hand?

Ik wilde nog wat zeggen, maar ik merkte dat ik een droge keel had gekregen en de woorden niet meer wilden komen. Gedachteloos nam ik een slok van mijn thee. Dat deed goed. Zo goed, dat ik het kopje in zijn geheel leegdronk en er zelfs een moment was dat ik van de thee genoot. Ik zag dat de zuster glimlachte en bemoeidigend naar me knikte, alsof ik een kind was dat voor het eerst zijn veters met succes heeft dichtgeknoopt. Belachelijk. Dat was het laatste van mijn eigen gedachten waar ik wat over te vertellen had gehad. Daarna leek een ander het weer over te nemen. Heel vreemd allemaal. Ik zakte willoos onderuit en liet mijn hoofd op het kussen vallen. Een signaal, zo leek het, want meteen daarop liep de zuster naar de deur en zei ze, toen ze op de gang stond: "U kunt binnenkomen." Het klonk als uit de verte.

Even later kwam er iemand de kamer op. Ik voelde het, meer dan dat ik het zag. De bezoeker bracht wat tocht met zich mee. Het bleef eerst stil, dus de zuster zou wel vertrokken zijn. Toen hoorde ik een bescheiden kuchje.

“Tante Eugenie,” hoorde ik naast mij zeggen. “Ik hoorde van de zuster dat u een slechte ochtend hebt gehad en vervelend heeft gedroomd.” Ik draaide mijn hoofd wat opzij om te kunnen zien wie mij ‘tante Eugenie’ noemde. Ik zag een grote, forse kerel, die naast de stoel stond, waardoor ik mijn hoofd weer wat terug moest draaien om zijn gezicht te kunnen zien. Hij merkte dat het me moeite kostte. Ik had last van het licht. Hij scheen het te begrijpen, want hij maakte zich wat kleiner en daarna aanstalten om op de stoel te gaan zitten. Maar eerst keek hij zoekend rond waar hij zijn hoed, die hem kennelijk hinderde, zou kunnen neerleggen. Ik hoorde ook wat gekraak van papier en zag toen dat hij een bos bloemen bij zich had. Die legde hij op zijn schoot, toen hij zijn hoed kwijt was en naast mijn bed was gaan zitten.

“Ik heb rozen voor u meegebracht. Dit keer waren ze er gelukkig weer, in die speciaalzaak, hier vlakbij het station. Ze zijn heel wat beter dan die ik de vorige keer uit Berlijn heb meegebracht. De helft kon ik meteen weggooien na de reis. Weet u nog? Rozen zijn zo vreselijk kwetsbaar. Ik pak zo wel een vaas uit de kast en dan zet ik ze op uw nachtkastje. Kunt u er de hele dag naar kijken.”

Hij deed erg zijn best. Ik had ondertussen de gelegenheid gehad hem eens goed te bekijken. Een man met een gladgeschoren gezicht, heldere, intelligente ogen en een onverzoenlijke trek om zijn mond. Hij had iets arrogants over zich, vond ik. Het zou een militair kunnen zijn, ook al omdat het weinige haar wat hij bezat zo kort was geknipt, dat het bij de kapper pijn gedaan moest hebben. Hij had smaak, dat zag ik aan zijn jas die hij had aangehouden. Aan die jas kon ik trouwens ook zien dat het hem niet aan geld ontbrak. Ik vond hem best knap, maar hij leek me niet aardig. Ik schatte hem op een jaar of twee-drieëndertig. Wat deed hij hier? Waarom kwam hij bij mij? Waarom noemde hij me ‘tante’? Was hij iets van mij? Was ik iets van hem?

Ik werd plotseling gestoord in mijn overpeinzingen. De zuster kwam weer binnen.

“Het spijt me dat ik u stoort,” zei ze tegen mijn visite zonder dat ze het meende, “maar de dokter laat vragen of u na uw bezoek even bij hem langs wilt komen. Zou dat lukken? Over een uurtje of zo?